

Силабус курсу «Спеціальні історичні дисципліни»

Освітній ступінь – бакалавр
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма « Історія та археологія »
Кількість кредитів – 8
Рік підготовки, семестр – 3 роки 10 місяців,
2 семестр
Компонент освітньої програми: обов'язковий
Дні занять: згідно з розкладом занять, з можливістю дистанційної роботи на платформі ZOOM.
Консультації: згідно з графіком індивідуальної роботи

Мова викладання: українська

Керівник курсу

ППП

д.і.н., доц. **Кліш Андрій Богданович**

Контактна інформація

klish_1980@tnpu.edu.ua, +380979393133

Опис дисципліни

Курс "Спеціальні історичні дисципліни" – важлива складова частина підготовки висококваліфікованих спеціалістів-істориків. Навчальна дисципліна скерована на ознайомлення здобувачів вищої освіти з комплексом наукових дисциплін (історична хронологія, палеографія, історична метрологія, геральдика, нумізматики, історична ономастика та інших) які розробляють теоретико-методологічні засади зовнішньої та внутрішньої критики окремих типів історичних джерел задля отримання об'єктивної достовірної наукової інформації і вирішення різнопланових проблем історичної науки.

Навчальний контент

Години (лек./сем.)	Тема	Результати навчання	Завдання
2/2	1. Вступ. Предмет і основні завдання курсу	Визначити предмет, об'єкти і методи спеціальних історичних дисциплін. З'ясувати й проаналізувати джерельну базу та історіографію дисципліни. Обґрунтувати роль і місце і роль спеціальних історичних дисциплін у підготовці фахівців	Індивідуальні завдання, есе
2/2	2. Основи джерелознавства	Висвітлити поняття історичного джерела. Основні види історичних джерел. Речові джерела. Археологічні пам'ятки. Пам'ятки архітектури. Письмові джерела. Різновиди письмових джерел. Суб'єктивність письмових джерел. Усні джерела. Усна народна творчість. Міфи, легенди, перекази, казки, пісні, прислів'я тощо як джерело історичного дослідження. Лінгвістичні джерела. Етнографічні джерела. Особливості	Індивідуальні завдання, есе

		вивчення кожного виду джерел. Комплексний характер історичного дослідження. Методи вивчення джерел. Загальнонаукові та специфічні методи дослідження історичних джерел.	
2/2	3. Основи палеографії	Реконструювати Предмет і завдання палеографії. Палеографія в системі спеціальних історичних дисциплін. Виокремити історію вітчизняної палеографії. „Практична палеографія“ XI – XVIII ст. Розвиток палеографії в XIX – XX ст.. Праці українських та зарубіжних вчених. Історія розвитку письма. Зародження писемності у східних слов'ян. Перші слов'янські азбуки – кирилиця і глаголиця. Основні етапи розвитку графіки кирилівського письма – устав, півустав, скоропис. Датуючі ознаки рукописів.	Індивідуальні завдання, есе, тести
2/2	Дипломатика.	Обґрунтувати предмет і завдання дипломатки. Становлення дипломатки як допоміжної історичної дисципліни. Класифікація документів, які вивчаються дипломатикою. З'ясувати основні джерела дипломатки та методи їх дослідження.	Кейси, усне опитування
2/2	Тема 5. Іконографія як спеціальна історична дисципліна	Проаналізувати предмет та завдання іконографії як спеціальної історичної дисципліни. Становлення в Україні іконографії як спеціальної історичної дисципліни. Мініатюри, їх вивчення та класифікація. Гравюри. Ксинографія. Гравюри „глибокого” та „плоского” друку. Офорт. Ілюстрації українських стародруків.	Кейси
2/2	Тема 6. Сфрагістика.	Охарактеризувати предмет і завдання сфрагістики. Застосування сфрагістичного аналізу в процесі історичного дослідження. Історія вітчизняної сфрагістики. Стан вивчення і завдання розробки української сфрагістики. Різновиди печаток. Матриці. Відбитки. Класифікація печаток. Печатки як історичне джерело. Виникнення та еволюція печатки.	Кейси, усне опитування, тести
2/2	Тема 7. Вексилологія як спеціальна історична дисципліна	Окреслити види прапорів та їх основні елементи. Предмет вексилології. Знамено. Полотнище. Основні елементи полотнища. Древо. Навершник. Стрічки. Підток. Штандарт. Прапор. Хоругва. Бунчук. Класифікація знамен та прапорів за різноманітними ознаками. Визначити Знамена в країнах Стародавнього Світу та в середньовічній Європі. Релігійна символіка на знаменах. Функції знамен. Проаналізувати джерела вексилології. Писемні відомості про прапори в працях Гомера, Вергілія, Плінія. „Книга пізнання”. Атлас Карла V. Зображення прапорів на морських картах XI–XVII ст.	Кейси

2/2	Тема 8. Фалеристика.	Визначити предмет і завдання фалеристики. Становлення фалеристики як спеціальної історичної дисципліни. Джерела фалеристики та основні методи і способи їх дослідження. Поняття фалера „Історії” Геродота, „Природничій історії” Плінія. Нагородні традиції в Стародавній Греції та Стародавньому Римі. Нагороди в епоху Середньовіччя. Релігійні та світські ордени. Найпрестижніші європейські нагороди XIV – XVI ст.	Індивідуальні завдання, есе
2/4	9. Історична топоніміка.	Обґрунтувати предмет і завдання топоніміки. Основний закон топоніміки. Топонімічний субстрат. Дослідити зв'язок топоніміки з історією, географією, лінгвістикою. Джерела історичної топоніміки. Класифікація топонімів. Окремі класи топонімів: ойконіми, гідроніми, ороніми, урбаноніми, годоніми, агороніми, дромоніми. Дослідження і вивчення назв у контексті історичного розвитку території.	Індивідуальні завдання, есе
2/2	10. Картографія як спеціальна історична дисципліна.	Проаналізувати основи вивчення карт. Предмет та об'єкт вивчення історичної картографії. Історичні карти. Найдавніша збережена карта. Рукописні карти середньовіччя. Створення першої історичної карти в Голландії у XVI ст. Картографічні джерела XVII – XIX ст. Дослідження карт в Росії та Україні. Практична та теоретична картографія в сучасній Україні. Перспективи розвитку історичної картографії.	Індивідуальні завдання, есе
2/2	Тема 11. Історична метрологія.	З'ясувати предмет і завдання історичної метрології, джерела її вивчення. Проаналізувати виникнення і розвиток метрології як допоміжної історичної дисципліни. Стан вивчення української метрології. Методи метрологічних дослідження. Практичне використання знань з історичної метрології в дослідницькій практиці.	Індивідуальні завдання, есе, тести
2/2	12. Історична хронологія.	З'ясувати предмет і завдання історичної хронології. Дослідити зв'язок історичної хронології з іншими історичними дисциплінами. Використання матеріалів і методів хронології в роботі історика. Поняття про час, основні елементи його обчислення та обліку. Природні та штучні одиниці вимірювання часу. Доба, місяць, рік. Системи обліку часу.	Індивідуальні завдання, есе, усне опитування, тести
2/2	13. Геральдика.	Прослідкувати зв'язок геральдики з вексилологією, фалеристикою, нумізматиною, генеалогією та іншими спеціальними (допоміжними) історичними дисциплінами. Дослідити виникнення геральдики як допоміжної історичної дисципліни. Історія вітчизняної геральдики.	Індивідуальні завдання, есе

		Джерела геральдики як наукової дисципліни. Походження гербів. Теоретична (формальна) геральдика. Основні елементи (складові частини) герба: щит, шолом, корона, клейнод, намет, щитотримачі, девіз. Форми геральдичних щитів. Геральдичні і негеральдичні фігури. Правила опису (Блазонування) гербів. Види гербів: державні, територіальні (земельні), міські, родові, конфесійні, герби претензій, патронажу тощо.	
2/2	14. Генеалогія як спеціальна історична дисципліна	Проаналізувати основні поняття генеалогії. Визначити предмет і завдання генеалогії. Об'єкти генеалогічного дослідження (рід, родина, сім'я, людина). Зв'язок генеалогії з іншими історичними та неісторичними науками: геральдикой, біологією, демографією, генетикою, сфрагістикой та ін.	Кейси, усне опитування
4/4	15. Основи нумізматики та боністики.	Визначити предмет і завдання нумізматики. Джерела нумізматики як наукової дисципліни. Нумізматична термінологія: монета, аверс, реверс, гурт, легенда, номінал, лігатура, монетна стопа (купа), емітент тощо. Виникнення нумізматики як допоміжної історичної дисципліни. Збирання, колекціонування і систематизація монет. Праці з нумізматики вітчизняних дослідників. Зв'язок нумізматики з іншими науками. Комплексне вивчення нумізматичних матеріалів. Монета та монетний скарб як історичне джерело. Методика дослідження скарбів. Нумізматичний аналіз та його застосування в історичному дослідженні.	Кейси, усне опитування
0/2	16. Філателія як спеціальна історична дисципліна	Дослідити предмет та завдання філателії як спеціальної історичної дисципліни. Проаналізувати появу першої поштової марки. Марки як знаки поштової оплати та історичні джерела. Морські, річні, залізничні, благодійні та інші марки. Пам'ятні та ювілейні марки. Марки як розмінні монети. Позначення номіналу на марках. Колекціонування знаків поштової оплати. Світові філателістичні традиції. Розвиток філателії в Україні.	Індивідуальні завдання
2/0	17. Зброезнавство як спеціальна історична дисципліна	Визначити предмет та завдання зброезнавства як спеціальної історичної дисципліни. Проаналізувати формування зброезнавства як наукової дисципліни. Зброя в первісному суспільстві, країнах Стародавнього Світу, в Середньовічній Європі. Винайдення вогнепальної зброї в XII ст. Нарізна зброя. Ракети, стрілецька та автоматична зброя. Зброя XX ст. Міномети, кулемети, танки, бойова авіація, зенітна зброя, авіаційні і глибинні бомби, вогнемети.	Індивідуальні завдання

		Хімічна зброя. Протитанкова зброя та стрілецька автоматична зброя. Ядерна зброя.	
2/2	18. Геортологія як спеціальна історична дисципліна	Висвітлити предмет, об'єкт та завдання геортології як спеціальної історичної дисципліни; свято як унікальний соціокультурний феномен; Джерела геортології. Дослідити свята в державах Стародавнього світу, в період Середньовіччя та в епоху Відродження, в новій та новітній час. Проаналізувати класифікацію свят в сучасній Україні (державні свята, професійні та неофіційні свята, календарні релігійні, господарсько-побутові, родинні (побутові)).	Індивідуальні завдання
2/2	19. Музеєзнавство як спеціальна історична дисципліна	З'ясувати предмет, об'єкт та завдання музеєзнавства як спеціальної історичної дисципліни, ключові поняття музеєзнавства. Осмислити музейні колекції в державах Стародавнього світу, в епоху Середньовіччя, в період Відродження, виникнення музеїв як спеціальних установ у XVI–XVII ст. Музейні установи XIX–XX ст. Проаналізувати функції музеїв та класифікацію музейних установ.	Індивідуальні завдання
4/4	20. Історична географія як спеціальна історична дисципліна.	Проаналізувати предмет, об'єкт і завдання історичної географії як спеціальної історичної дисципліни. Охарактеризувати основні джерела та літературу, складові частини історичної географії. З'ясувати зміст основних понять: історична фізична географія; історична географія населення; історична економічна географія; історична політична географія; історична географія культури.	Індивідуальні завдання, кейси

Формування програмних компетентностей

Індекс в матриці ОНП	Програмні компетентності
ІК	Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
ЗК 2.	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК 3.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
ЗК 4.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК 6.	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 7.	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ФК 5.	Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

ФК 6.	Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.
ФК 10.	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
ПРН 2.	Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій і використовувати ці знання у професійній діяльності.
ПРН 3.	Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел
ПРН 4.	Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.
ПРН 5.	Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
ПРН 7.	Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах
ПРН 13.	Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних і культурних цінностей.
ПРН 14.	Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології

Літературні джерела

1. Бондаренко В.Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк, 2015.
2. Вспомогательные исторические дисциплины: историография и теория. Киев, 1988.
3. Майстерня історика. Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Львів, 2011
4. Спеціальні історичні дисципліни: довідник. Київ, 2008.
5. Яременко М. Спеціальні історичні дисципліни. Київ, 2010.
6. Історична хронологія. Календарні системи світу. Навчальний посібник. Київ, 2004.
7. Перхрест О.Г. Історична хронологія. Черкаси, 1999.
8. Кріль М. Основи палеографії. Львів, 1995.
9. Метрологія історична. Спеціальні історичні дисципліни: довідник. Київ, 2008.
10. Гречило А. Українська міська геральдика. Київ; Львів, 1998.
11. Гречило А. Українська територіальна геральдика. Львів, 2010.
12. Гречило А. Герби та прапори міст і сіл України. Львів, 2005.
13. Гречило А., Савчук Ю., Сварник І. Герби міст України (XIV – пер. пол. XX ст.). Київ, 2001.
14. Державні символи України. Харків, 2008
15. Гроші в Україні. Київ, 1998.
16. Зварич В.В. Нумізматичний словник. Львів, 1972.
17. Зварич В., Шуст Р. Нумізматика. Довідник. Тернопіль, 1998.
18. Шуст Р. Нумізматика українських земель. Львів, 1998.
19. Шуст Р. Нумізматика. Київ, 2009.
20. Шуст Р. Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні. Київ, 2007.
21. Лабінська Г. Топоніміка: навчальний посібник. Львів, 2016.

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-10 балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20 %. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.
- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Модуль 1	35
Модуль 2	35
Підсумкове тестування	30

Шкала оцінювання студентів:

ECTS	Бали	Зміст
A	90–100	відмінно
B	85–89	добре
C	75–84	добре
D	65–74	задовільно
E	60–64	достатньо
FX	35–59	незадовільно з можливістю повторного складання
F	1–34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом